Kent Dergisi

Mart 2013 Sayı:03

Bornova

Bornova Belediyesi' nin ücretsiz yayınıdır. Üç ayda bir yayınlanır. www.bornova.bel.tr

Geleceğin Bornova'sı için çalışıyor

Dramalılar Köşkü'nde yaşam yeniden başladı

Yamaçların gizlediği Gökdere

ISSN: 2147-4001

22 En yaşlı Anadolu Parsı

40 Fotoğraflarla Büyük Çarşı

52 Hayatı sanatla öğreniyorlar

Neolitik dönemden gizemli bir canlıya ait izler:

En yaşlı Anadolu Parsı

Yeşilova Höyüğü' nden çıkarılan 8 bin yıl öncesine tarihli Anadolu parsı figürlü kaplar, İzmir' in Neolitik dönemdeki yabanıl hayatına ilişkin ipuçları veriyor.

Yrd. Doç. ZAFER DERİN
Yeşilova Höyüğü Kazı Başkanı

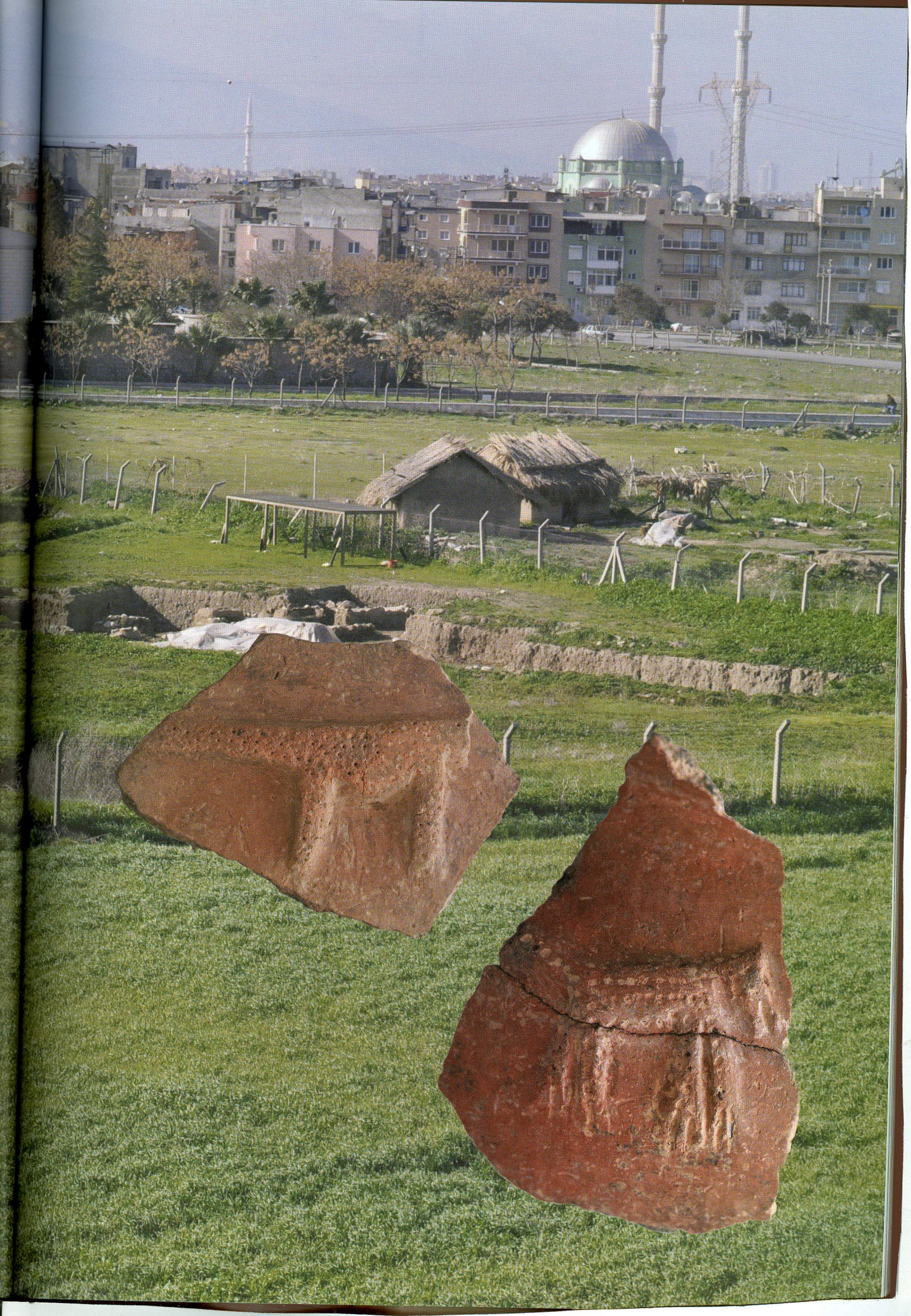

Yeşilova Höyüğü kazı çalışmaları, Bornova' nın ve İzmir' in geçmişini aydınlatmaya devam ediyor. Son çalışmalar İzmir' in ilk toplumunun yabanıl yaşam ve doğa ile ilişkilerini ortaya koyan yeni bulgular kazandırmıştır.

Doğa ile iç içe yaşayan, ana besin kaynaklarını doğadan elde eden İzmir' in neolitik toplumu, aynı döneme ait birçok benzeri toplumlarda olduğu gibi, inanç dünyalarını, korkularını ve yaşamlarını etkileyen unsurları kabartmalar ve heykelcikler şeklinde ifade etmeye çalışmışlardır. Kimi zaman insan, kimi zaman da hayvanlar şeklindeki betimlemeler eski çağlardaki insanı ve onun yaşamını anlamamıza yardımcı olmuştur.

Yeşilova Höyüğü 2012 yılı kazı çalışmalarında ele geçen binlerce çanak çömlek parçaları arasında iki gövde parçası dikkatimizi çekmişti. Bunların üzerindeki kalın kireç tabakasının temizlenmesinden sonra şaşırtıcı bir sonuç ile karşılaşılmıştır. İlk kez aynı tür yabani hayvanlara ait bu kadar eski kabartmalar tespit edilmiştir.

Yeşilova Höyüğü Neolitik mekanlarda bulunan tüm ya da kırık durumdaki kap parçalarından biri iri bir küpe aittir. Kabın yüzünde, yaklaşık 11.1 x 4.7 cm boyutlarında kafa ve kuyruğun uç kısmı kırık, yürür durumda bir pars betimlenmiştir. Parsın kuyruğu dahil tüm vücudu küçük noktalar şeklinde yapılan ve içi beyaz kireç ile doldurulmuş beneklerle kaplanmıştır. Uzun kuyruk, vücuda paralel şekilde dik olarak uzatılmış, ayaklardan ikisi gösterilmiştir. Ayaklardan birinin ucunda hafif pençe şeklinde uzatıldığı anlaşılan izler yer alır. İkinci kap parçası kırmızı renkli küçük bir çömleğe aittir. Bu kap parçasının üzerinde de daha sağlam durumda kabartma şeklinde yapılmış, 4.0x2.9 cm. boyutlarında bir başka pars betimlemesi yer alır. Uzun ve dik bir kuyruğu, içi beyaz dolgulu benekleri olan vücudu, pençeleri, açık ağzı ile panter formundaki her iki hayvanın Anadolu parsını (Panter - Panthera Pardus Tulliana) simgelediklerini düşünmekteyiz.

Yeşil Atlas Dergisi
Aralık 2002
(Doğal Hayatı Koruma Derneği Arşivi)

Avcı Hasan Bele' nin pars acımasızlığı

Farklı türdeki kapların üzerine yapılan pars kabartmaları 8 bin yıl önce bu canlının İzmir ve civarında iyi tanındığını ortaya koymaktadır. Biraz yakın geçmişimize baktığımızda İzmir' de Anadolu parsı ile ilgili birçok olayla karşılaşılmaktadır. Anadolu' da bilinen parsların neredeyse yarısına yakını İzmir ve çevresinde öldürülmüş, avcılar bu canlının adeta soyunu tüketme yarışına girmişlerdir. 1930- 1950 yıllarında, vurduğu parsların derilerini üzerine manto gibi giyerek çektirdiği fotoğraflarla tanınan İzmirli avcı Hasan Bele, nam-ı diğer adıyla Mantolu Hasan' ın tek başına yaklaşık on beş panter öldürdüğü söylenmektedir. Hasan Bele' nin bu acımasızlığı devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından verilen bir çifteye karşılık durdurulabilmiştir. Ancak bütün avcılar bu denli acımasız olmamış. 1942 yılında Urla / İzmir' de bir çoban tarafından yakalanan bir pars yavrusunun, önce İzmirli bir avcı tarafından satın alınarak dokuz ay boyunca bakıldığı ve daha sonra İzmir Hayvanat Bahçesi' ne hediye edildiği bilinmektedir. "Zoza" ismi verilen bu hayvan, canlı olarak varlığını sürdüren ve eceliyle ölen son parstır.

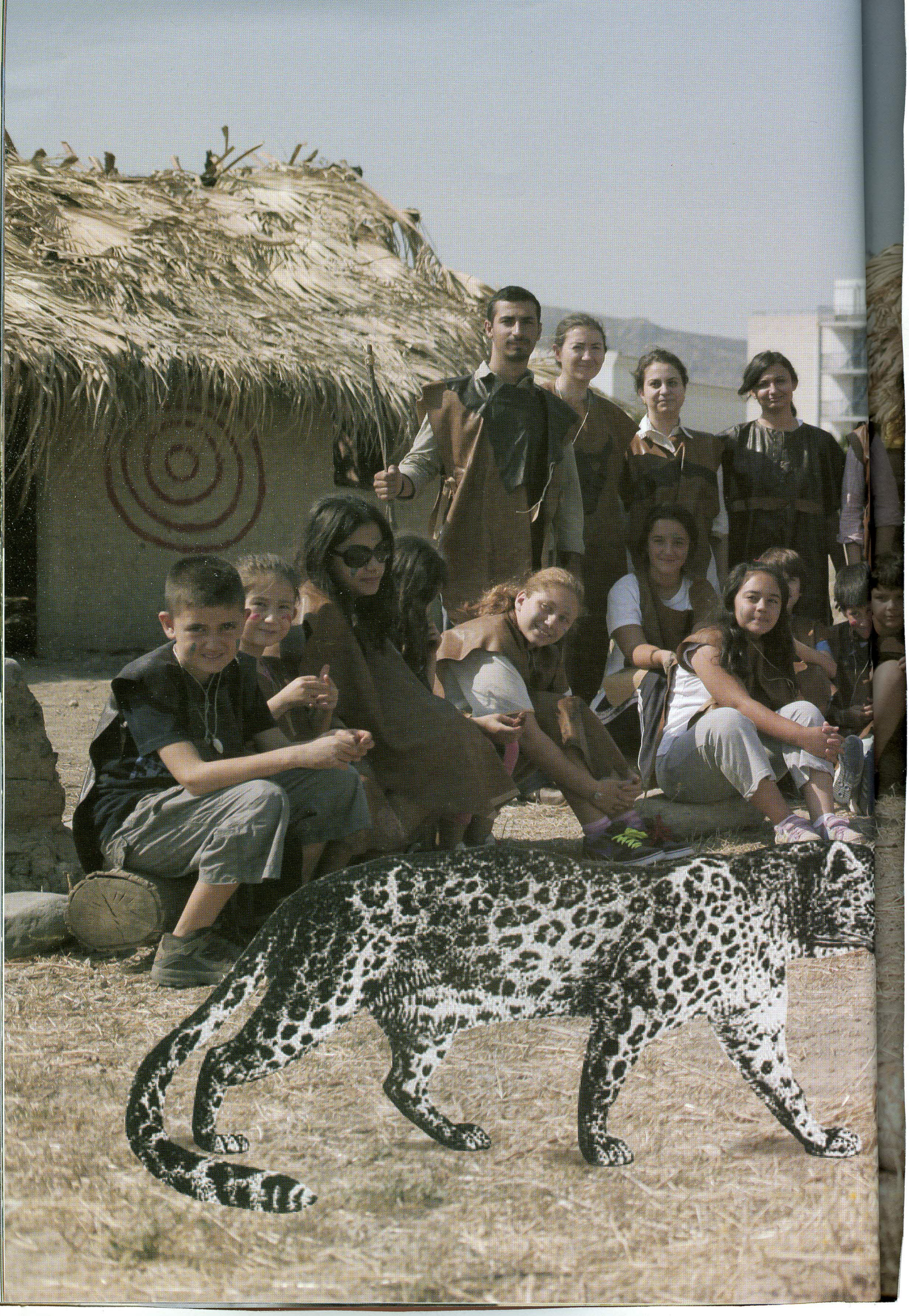

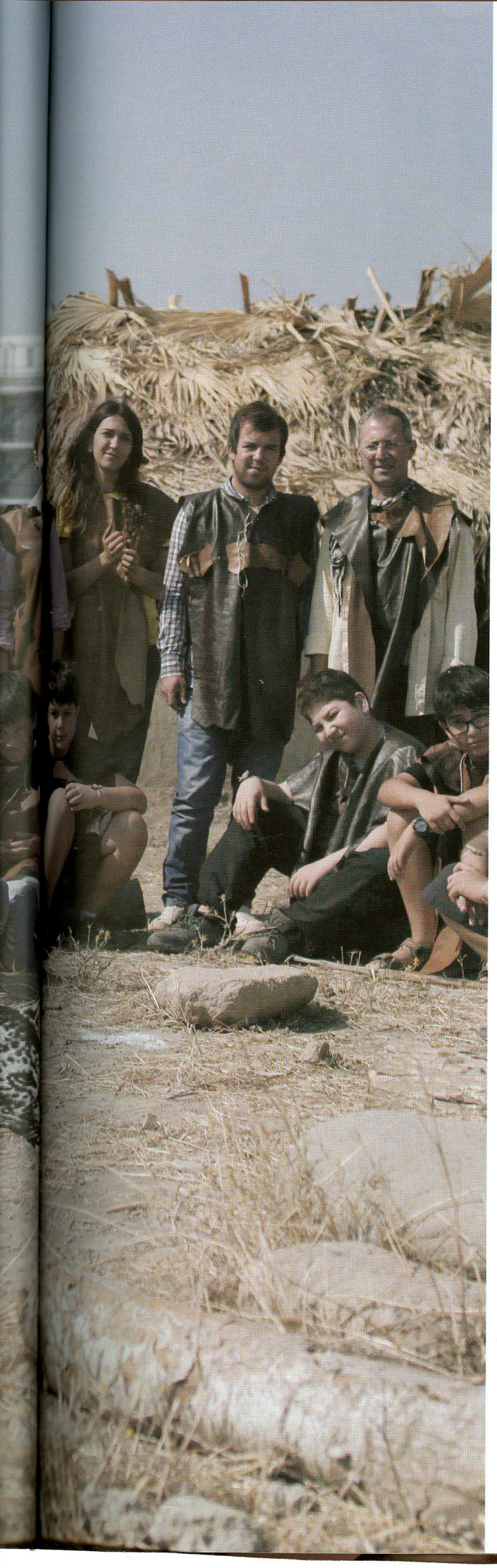

Varlığına Sisam (Samos) Adası' nda da rastlanan, Dilek Yarımadası' nda koruma altına alındığı bilinen, olasılıkla Kemalpaşa' nın Bağyurdu Beldesi' ne, "Parsa" ismini veren ve son temsilcisinin 1974 yılında Beypazarı' nda öldürüldüğünü bildiğimiz parsların 8 bin yıldan bu yana İzmir' in yabanıl doğasının önemli parçası olduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu toplumu erken dönemden itibaren Anadolu parsını yaşamlarına katacak kadar iyi tanıyordu. Günümüzden 12 bin yıl önceden beri Göbekli Tepe' nin taşlarına, Çatalhöyük duvar resimlerine ve heykelciklerine, Hellenistik-Roma dönemi duvar resimleri ve mozaiklerine yansıyan bu yabanıl hayvanlar, Yeşilova Höyüğü Neolitik toplumu için de kutsal bir yere sahipti. İzmir' in Neolitik toplumu bu gizemli hayvanı, özel kapların üzerine yapmıştır. Kaplar üzerindeki hayvanlar, Milattan Önce 6 bin yıllarında İzmir ve civarında yaşadığı anlaşılan Anadolu parslarına ait ilk betimlemeler olmalıdır. Boyu 2.00 - 2.50 metre, ağırlığı en çok 100 kg kadar olan bu etoburun 20 - 25 yıl yaşadığı, Yeşilova Höyüğü Neolitik yerleşimcileri tarafından iyi tanındığı düşünülmektedir.

Hem korkulan hem kutsal

Anadolu' daki varlığı 1974 yılından bu yana bilinmeyen, Orta Doğu ve Batı Asya' da yaygın olan İran leoparının (Panthera pardus saxicolor) bir alt türü olarak da kabul edilen Anadolu parsının Doğu Akdeniz, Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu' da özellikle İzmir ve civarında en az 8 bin yıl öncesinden yakın dönemimize kadar yaşadığı anlaşılmaktadır. Geyik, yaban keçisi, yaban domuzu, küçük memeliler ve kuşları avlayan bu etobur, bölge içinde yaşayan insanlara da zarar vermiş olabilir. Anadolu parsı, Neolitik toplum tarafından hem korkulan ve aynı zamanda kutsal olarak kabul edilen bir yabanıl hayvan olmuştur. İnsanlar kendilerine ve sürülerine zarar vermemesi için ona yalvarmış, büyüler yapmış olabilirler. Yeşilova Höyüğü buluntuları bu güzel canlının İzmir' in ilk toplumunda saygı gördüğünü ve onların yaşamında önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu yüzden ana tanrıça gibi onu da kapların üzerinde göstermişlerdir. 8 bin yıldır bu coğrafyanın parçası olan Anadolu parsı, İzmir' i doğa ve tarihi geçmişi ile bütünleştiren bir simgedir...

Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi BU YIL BİTECEK

Bornova' nın 8 bin 500 yıllık tarihinin sergileneceği Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi' nde inşaat çalışmaları hızla devam ediyor.

İzmir' de yerleşik yaşamın en az 8 bin 500 yıl öncesine dayandığını kanıtlayan buluntuların çıkarıldığı Yeşilova Höyüğü' nde Bornova Belediyesi' nin geçen yıl Kasım ayında temelini attığı Ziyaretçi Merkezi' nin inşaatı yükselmeye başladı.

Tarihi Kentler Birliği' nin proje ödülü verdiği Yeşilova Ziyaretçi Merkezi Projesi, Dünya Mimarlık Festivali' nde (World Of Architectural Festival) ilk 10' a girme başarısı göstermişti. İnşaat çalışmaları tamamlandığında Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi' ni gezenler binlerce yıllık bir tarih yolculuğuna çıkacak.

Yaklaşık 5 bin metre kapalı alana sahip olacak Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi' nin içerisinde eğitim, sergi ve gezi alanları ile bir müze evinin yer alacağını belirten Bornova Belediye Başkanı Prof. Dr. Kamil Okyay Sındır, "İnşaat çalışmalarını büyük bir heyecanla takip ediyoruz. Sadece Bornova ve İzmir değil, ülkemiz için çok önemli bir projeyi hayata geçirdik. Bu proje alanının yurt içinden ve dışından sayısız ziyaretçi alacağını şimdiden görebiliyoruz ve o heyecanı yaşıyoruz." dedi.